

ma riječi o paklu ili o kaznama pakla iz jednostavnog razloga: Isusa ne možemo ljubiti iz straha. Prijašnja pokoljenja grijehala su baš u tome što su iz Evanđelja uzimali uglavnom tekstove koji radaju u čovjeku strah. Činili su to gotovo s nekim mazohističkim i sadističkim zadovoljstvom. Spisateljica je sasvim svjesno izabrala samo one tekstove koji radaju radost, zrače svjetlošću i ulijevaju u čovjeka nadu prema onoj Isusovoj riječi: »To sam vam govorio da moja radost bude u vama i da vaša radost bude savršena!« (Iv 15,11).

Knjiga se odlikuje i po tome što su razmatranja veoma kratka ali sadržajem veoma bogata. Podstrek su za daljnje razmišljanje i za prijelaz na djelo. Tako to djelce mogu čitati i oni ljudi koji se vazda žure i nisu više vični čitati duge tekstove. Zato je knjiga džepnog formata da se može staviti u džep i ponijeti na put.

A. REBIĆ

TRIACCA A.M. — G. PIANAZZI, REALTA E VALORI DEL SACRAMENTO DEL MATRIMONIO, L.A.S. — Piazza dell'Ateneo Salesiano, 1— Roma 1976, str. XVI + 465.

Ovo djelo sadrži referate održane na studijskom tjednu održanom od 1. do 4. studenog 1975. godine u Rimu u organizaciji Teološkog fakulteta Papinskog salezijanskog sveučilišta. Sličan tečaj održan je dvije ranije godine i posvećen sakramentu pokore. Referati tog tečaja bili su veoma zapaženi. Prikaz je donijela i BS 1976, br. 4, 528—529, a u istom broju donešen je i hrvatski prijevod jednoga od značajnijih članaka iz tog djela (A. Amato, Tridentiski sabor: završna i polazna točka sakramenta pokore, str. 405—418).

Ovaj drugi zbornik uglavnom je raspoređen kao i prvi. S raznih strana i pod raznim vidicima želi se osvijetliti i produbiti problematika sakramenta ženidbe. Nema sumnje da je to danas i važno i zahtjevno. S jedne strane ide se za tim da se pruži solidna teološka osnova, uključujući razne prinose suvremene teologije, ali dano je dovoljno mjesta i psihološkim i pedagoškim znanostima kao i pastoralnom iskustvu. Čini se da su ovi »corsi di aggiornamento« veoma podesno zamišljeni i da bi mogli pos-

lužiti kao uzor našim teološko-pastoralnim tečajevima za svećenike koji se svake godine održavaju u Zagrebu. Iako izgleda da su tečaj i zbornik posvećeni sakramentu pokore bili kvalitetniji od ovog u vezi sa sakramentom ženidbe, ipak i ovaj zbornik sadrži mnogo korisnog materijala za »svećenike i odgojitelje« kojima je prvenstveno namijenjen.

Cijeli zbornik ima četiri dijela. Prvi dio želi osvijetliti samu narav sakramenta ženidbe, dajući tako onu kršćansku viziju ovog sakramenta. U tom dijelu N. M. Loss analizira biblijsku dimenziju, a G. Leclerc prikazuje ženidbu kao nov način postojanja u Crkvi, oslanjajući se pri tom velikim dijelom na njemačkog teologa prošlog stoljeća M. J. Scheebena. Čini se da Leclerc ima pravo kad kaže da Scheebena još nijedan teolog nije nadmašio u tom gledanju na sakrament ženidbe. Zatim G. Baldanza raspravlja o pitanju da li se ženidba može smatrati »trajnim sakramentom« (sacramentum permanens). Poznato je kako je to pitanje do nedavna bilo sporno, čak je većina autora naginjala negativnom rješenju. Baldanza pokazuje kako nakon Drugog vatikanskog sabora valja konačno dati pozitivan odgovor. Vrlo je koristan članak A. M. Triacca, koji osvjetljava liturzijsku i duhovnu dimenziju ovog sakramenta. Možda je to najvredniji prilog ovog dijela pod teološkim vidom.

Drugi dio govori o sakramentu ženidbe u novijem životu Crkve. S. Ardito prikazuje ženidbu u potridentskom razdoblju, ali čini se da je prikaz mogao biti sadržajnije. Osobito bi bilo korisno da se je i samo naučavanje Tridentuskog sabora bolje osvijetlilo. A. Favale lijepo prikazuje nauku Drugog vatikanskog sabora o »ciljevima« ženidbe (de finibus matrimonii), tematiku koja je u novije vrijeme veoma važna, osobito imajući u vidu implikacije glede odgovornog očinstva i rađanja djece. T. Bertone prikazuje nauku crkvenog učiteljstva nakon Koncila o sakramentu ženidbe. Ovaj prikaz izgleda prilično jednostran. Autor smatra da je deklaracija o abortusu što ju je izdala Kongregacija za nauk vjere 18. studenoga 1974. »jedan od najboljih dokumenata pokoncilskog razdoblja« (str. 216). Čini se da se mnogi teolozi ne bi složili s tom ocjenom. Međutim veoma je koristan članak što ga je na-

pisao E. Ferasin o odnosu ženidbe i djevičanstva. Autor pri tom analizira značenje 10. kanona Tridentskog sabora o sakramentu ženidbe u kojem je riječ o prednosti djevičanstva ili celibata pred ženidbom (DS 1810). Da se izbjegnju jednostranosti i pre naglašavanja, valja imati na umu kontekst i povijesnu pozadinu tog kanona, a zatim i razvoj suvremene teologije. Usporedi o tom predmetu i G. Moioi, »Verginità«, u Dizionario enciclopedico di teologia morale, Roma 1973, str. 1134—1143.

Treći i četvrti dio su više praktične i pastoralne naravi. Treći dio raspravlja o temeljnim vrednotama koje valja ostvarivati u braku. Tako G. Pianazzi analizira fenomen bračne ljubavi i uspoređuje je s duhovnom kršćanskom ljubavi i s prijateljstvom. On vidi tri sloja u bračnoj ljubavi: fizički, osjećajni i duhovni, što je uostalom, više-manje općenita podjela. Pri tom nastoji dati spolnom elementu pravi okvir, vršeći pri tom stanovitu kritiku dokumenta o spolnosti što su ga 1973. godine izdali njemački biskupi a koji je inače vrlo zapažen i cijenjen (str. 299). U svakom slučaju njegove završne riječi posve su ispravne: »*Ilì ćemo spasiti obitelj ili ćemo izgubiti sve:* a spas obitelji prvenstveno se sastoji u ozbiljnom ostvarenju bračne ljubavi, od koje potječe svaki pozitivni učinak.« Zatim G. Bonomi raspravlja o odgovornom očinstvu (ili roditeljstvu). Pri tom on polazi svojevrsnim putem analize pojmova kao što su »očinstvo« i »odgovornost« da bi objasnio što je to »odgovorno očinstvo«. Sve te analize mogu biti opravdane, ali u današnjoj moralnoj situaciji čovjek bi očekivao konkretniji pristup. P. Scabini tumači u čemu se sastoji bračna duhovnost, što je veoma korisno u naše vrijeme. C. Martino, advokat rimske Rote i član brojnih ustanova u vezi s obitelji, u svom članku iznosi bračne vrednote na pozadini negativnih iskustava koja se vrlo često stječu u bračnim parnicama i u savjetovalištima, a Romilda Martino-Bottiglieri, također advokat s bogatim iskustvom sudske prakse glede maloljetnika, također iznosi slična iskustva iz raznih susreta s maloljetnicima.

Četvrti i zadnji dio govori o sve aktualnijoj temi pripreve za brak. Psiholog A. Ronco opisuje psihopedaško uvjete u razvoju ljubavi, L.

Macario govori o braku i obitelji kao o »realnosti u izgradnji«, D. Tetta-manzi o zaručnicima i njihovim moralnim problemima, osobito što se tiče predbračnih odnosa, a L. Cupia o bračnim savjetovalištima, posebice u Italiji. Na kraju L. Brandolini govori o katehezi za brak, posebice o predbračnom »katekumenatu«, koji na žalost nije predviđen u obnovljenom obredu sakramenta ženidbe, što po autorovu mišljenju predstavlja veliku prazninu.

Ovakvo zaokružena tematika zbornika svakako je veoma korisna, posebno za svećenike u neposrednoj pastvi koji nemaju vremena da posegnu za raznim stručnim monografijama. Ipak bi bilo poželjno da su neke aktualne teme, pomalo i sporne, došle više do izražaja, barem kao informacija. Tako novija egzegeza donijela je koješta što baca malo njasiranije svjetlo na tzv. »Matejeve klauzule« i općenito problem rastave. Pastoral vjernika u crkveno nevaljanom braku nije obrađen. Djelomično je taj vid obrađen u ranijem zborniku, ali prvenstveno u vidu sakramenta pokore, ali valjalo je i u ovom svesku dodirnuti se te problematike, jer ona prelazi okvir samog sakramenta pokore i uključuje mnoge druge pastoralne aspekte. Sve u svemu, knjiga će dobro doći svećenicima, odgojiteljima i svima kojima je stalo do zdravih brakova i sretnih obitelji.

Marijan VALKOVIĆ

B. HÄRING, MORALE E SACRAMENTI. SPIRITUALITÀ SACRAMENTALE, Edizioni Paoline, Bari 1976., str. 311.

Među brojnim spisima Bernarda Häringa u kojima ovaj uvaženi teolog pokušava moralnu teologiju približiti svagdanjem životu, treba svakako spomenuti studiju »Moral i sakramenti«.

Autor ističe odmah na početku knjige da ne namjerava iznositi neka konačna rješenja, vezana uz problematiku sakramenata, nego da želi potaknuti na razmišljanje koje bi moglo biti od koristi u pronalaženju trajnijih rješenja vezanih uz spasonosno primanje sakramenata. Da bi se ljudima današnjice moglo pomoći u traženju puta spasenja neophodno je da moralna pouka vodi računa o stvarnim i neposrednim problemima, potrebama i opasnostima našega vreme-